

Gränsöverskridande kontexter: Om en metodologi bortom nationella tolkningsramar

Adam Hjorthén

Detta kapitel handlar om arbetet med kontextualisering när man skriver gränsöverskridande historia. Det handlar om relationen mellan kontext och metodologisk nationalism. Men det rör också hur vi kan förstå essensen av våra studieobjektet, vilka sammanhang vi själva väljer att befinna oss i som forskare och vilka publikationer vi avser att tilltala. Detta är frågor som jag funderade mycket på under mitt avhandlingsarbete och som jag fortsatte att jobba med när jag skrev om avhandlingen till en bok.¹

Jag hade antagits till forskarutbildningen på ett projekt om minnesfiranden av svensk bosättning och immigration i Nordamerika. Fokus för studien var två historiska jubileer som varit framträdande i svensk-amerikanska relationer efter massemigrationens slut: 1938 års Nya Sverige-jubileum, som firade 300-årsminnet av kolonins grundande, och 1948 års Pionjärjubileum, tillägnad minnet av de svenskar som bosatte sig i den amerikanska mellanvästern vid mitten av 1800-talet. Det som framför allt gjort mig intresserad av dessa jubileer var det faktum att de inte var skapade av eller för en specifik grupp av människor och att de firat historier där relationen mellan urfolk och svenskar stått i

¹ Adam Hjorthén: *Border-crossing commemorations. Entangled histories of Swedish settling in America* (Stockholm, 2015); Adam Hjorthén: *Cross-border commemorations. Celebrating Swedish settlement in America* (Amherst, 2018).

Hur du kan referera till det här kapitlet:

Hjorthén, A. 2022. Gränsöverskridande kontexter: Om en metodologi bortom nationella tolkningsramar. I: Bergwik, S., Holmberg, L., & Dirke, K. (red.) *Konsten att kontextualisera: Om historisk förståelse och meningsskapande*, pp. 103–118. Stockholm: Stockholm University Press. DOI: <https://doi.org/10.16993/bbt.g>. License: CC BY 4.0.

centrum. De var produkter av gränsöverskridande samarbeten, organiserade, planerade och genomförda av en mängd individer i både Sverige och USA.

Jag började undersöka dessa jubileer genom att studera arkivmaterial från alla större grupper som varit delaktiga i dem: den svenska och amerikanska staten, ett antal amerikanska delstater och flera svensk-amerikanska organisationer. Vad händer, frågade jag mig, när olika människor, i olika delar av världen, firar samma historier, vid samma tillfälle men av en mängd olika syften? Vilka historier förmedlades? Av vilka syften förmedlades de? Och hur hade de olika intressena för dessa historier påverkat minneskulturen kring Nya Sverige och tidig svensk immigration till Amerika? För att förstå detta behövde jag studera hur jubileerna fungerat i såväl lokala, regionala och nationella som internationella och transnationella sammanhang.

Mitt projekt hade sin grund i att jag identifierat en historisk händelse som empiriskt och teoretiskt intressant. Åren under och efter forskarutbildningen försökte jag komma åt hur denna händelse fungerat, vad den betytt och vilka konsekvenser den haft. Angreppsättet att utgå från en historisk händelse eller ett källmaterial, snarare än ett historiskt eller teoretiskt definierat problem, är vanligt inom historievetenskapen i Sverige. Vad jag insett först senare är hur olika det analytiska arbetet ter sig beroende på var man som forskare börjar sin studie. Vägen ser olika ut om studieobjektet genererar strävan att förstå ett problem, jämfört med om ett problem genererar strävan att förstå ett studieobjekt. Jag kommer strax att diskutera några specifika tillfällen under mitt arbetes gång där frågan om kontextualisering mest tydligt artikuleras. Men innan dess ska jag diskutera hur kontextualisering behandlats inom transnationell historieskrivning och vad jag själv tagit fasta på inom denna litteratur.

Den transnationella vändningen

Intresset för olika typer av gränsöverskridande historieskrivning utgör idag en given del av de historiska disciplinerna. Även om formerna för forskningen har ändrats – från studier influerade av tankar om globalisering på 1990-talet till 2000-talets globalhistoria och transnationell historia – så kan dess principiella utgångspunkt

sägas ha varit gemensam. Det handlar i grunden om en kritik av metodologisk nationalism. Det vill säga, observationen att historisk forskning haft nationen som studieobjekt, alternativt att nationen fungerat som central, underförstådd eller förgivettagen tolkningsram.² Det var denna typ av fenomen som jag själv hade iakttagit när det gällde studier av svensk-amerikanska minnesfiranden. Nationerna hade definierat vilket källmaterial som studerats och tolkningen av jubileerna hade framför allt gjorts inom nationella ramverk. En viktig dimension av kritiken mot metodologisk nationalism har varit hur ett visst studieobjekt tolkas och analyseras. Vilka sammanhang som väljs ut och ges förklaringsvärde i den tolkande operationen är centralt för den historia som vi historiker väljer att förmedla. Det kanske viktigaste sättet som vi gör detta på är genom contextualisering.

När jag började min forskarutbildning försökte jag ta del av de diskussioner kring transnationell historieskrivning som pågick i Sverige och internationellt. Även om de erbjöd spännande läsning i sig var det inte mycket som kändes användbart i mitt eget arbete. Den huvudsakliga anledningen var att diskussionen fördes på en hög generaliseringsnivå. Det handlade om stora idéhistoriska, sociala och ekonomiska processer, exempelvis om den amerikanska nationsbildningens internationella kontaktytor och globala sammanhang.³ När vissa översiktsverk talade om att skriva transnationell historia beskrev de betydelsen av att inplacera sitt undersökningsobjekt i ”större”, ”bredare” eller ”globala” kontexter.⁴ Andra verk, skrivna av framstående forskare, diskuterade över huvud taget inte explicit hur kontext ska, kan eller bör användas för att skriva gränsöverskridande historia.⁵ Vad många forskare uppehöll sig vid var tanken att transnationell historia handlade om skalor, att det som fanns utanför nationen per definition utgjorde något större än det inom nationen. I den

² Pia Lundqvist: ”Fångad i nationen? Svenska historikermötet, Göteborg, 5–7 maj 2011”, *Historik tidskrift* 131:3 (2011), 705.

³ Thomas Bender: *A nation among nations. America's place in world history* (New York, 2006).

⁴ Se till exempel Mae M. Ngai: ”Promises and perils of transnational history”, *Perspectives on history* 50:9 (2012), 52–54.

⁵ Ian Tyrell: *Transnational nation. United States history in global perspective since 1789* (Basingstoke, 2007); Akira Iriye: *Global and transnational history. The past, present, and future* (Basingstoke, 2013).

tänkta ordningen individen, rummet, grannskapet, staden, regionen, nationen, världsdelen, världen, riktades sökljuset mot de senare spatiala kategorierna. Detta trots att ”no single scale can tell the full story”, som geografen John Agnew har anmärkt.⁶

Ett lockande alternativ till detta synsätt visade sig vara den fransk-tyska diskussionen om *histoire croisée*, som kanske bäst kan översättas som sammanflätad historia. I en programmatisk artikel hade historikerna Michael Werner och Bénédicte Zimmermann diskuterat detta metodologiska och analytiska angreppssätt. Utgångspunkten för *histoire croisée* är att alla historiska fenomen har tillkommit genom någon form av möte eller sammanflätningar. Genom diverse metodologiska verktyg är det historikers roll att belysa och veckla ut dessa sammanflätningar. Detta angreppssätt skiljde sig inte bara mot andra former av transnationell historieskrivning utan också mot komparativ historia. Den senare bygger på att forskaren isolerar två eller flera studieenheter rumsligt (och ofta även tidsligt) för att sedan jämföra dem med varandra. För komparativ historia är sammanflätningar inte en fördel utan ett metodologiskt problem.

En viktig aspekt av *histoire croisée* handlade just om kontextualisering. Vad Werner och Zimmermann förespråkade var en form av ”pragmatisk induktion”, där forskaren utgår från studieobjektet och objektets omedelbara sammanhang för att sedan söka sig utåt, med målet att förstå studieobjektets funktion och betydelse: ”By focusing on specific situations, it is thus possible to get away from the external, often artificial, nature of the context in order to make it an integral part of the analysis”.⁷ Detta angreppssätt lyfte fram kontextualisering som en central del av den historiska analysen. Det betonade också fördelarna med ett mikrohistoriskt angreppssätt, en form av aktörscentrerad

⁶ John A. Agnew: *Place and politics in modern Italy* (Chicago, 2002), 189.

⁷ Michael Werner & Bénédicte Zimmermann: ”Beyond comparison. *Histoire croisée* and the challenge of reflexivity”, *History and theory* 45 (2006), 47. Se också Silke Neunsinger: ”Cross over! Om komparationer, transferanalyser, *histoire croisée* och den metodologiska nationalismens problem”, *Historisk tidskrift* 130:1 (2010), 3–24.

”history-from-below”.⁸ Genom att välja en aktörsnära ansats kunde jag behandla geografiska skalor som analytiska poänger snarare än som utgångspunkter.

Kulturhistorikern Peter Burke har i en artikel om kontextualiseringens historia skrivit om begreppets etymologiska utveckling. Medan vi idag tenderar att tänka på kontext i termer av sammanhang eller omständighet framhåller Burke också begreppets äldre betydelse: ”Like *text*, *context* is a metaphor from weaving. *Contexere* is classical Latin for ‘to weave,’ while the noun *contextus* was used in the sense of ‘connection.’”⁹ Detta sätt att betrakta kontextualisering gifter sig väl med tankarna kring pragmatisk induktion. Det utgjorde en uppmaning att inte bara *hitta* kontexter, utan också att *göra* kontexter. Att tänka på kontextualisering som en form av flätande gjorde kontext till en del av den analytiska och tolkande processen. Det var en uppmaning om att kontexten inte var något självskrivet utan något som jag var tvungen att veckla upp och veckla ut i nära relation till mitt empiriska arbete. Detta förfarande kan beskrivas som en spårökandets metodik. Det var något annat än att placera minnesfränden i ”större” sammanhang.

När jag efter avhandlings- och bokprojektets slut blickar tillbaka kan jag identifiera några händelser och tidpunkter som extra viktiga när det gäller studiens kontextualisering. Att kontextualisera är, precis som forskning överlag, ett processuellt arbete. Det avstannar inte förrän man bestämmer sig för att sätta stopp. Med det i åtanke vill jag ändå behandla några specifika händelser som var för sig pekar på viktiga dimensioner av hur man kan göra kontext i gränsöverskridande historisk forskning. För enkelhetens

⁸ AnnaSara Hammar & Linn Holmberg: ”Varför mikrohistoria? Om teckentydningens dragningskraft och historievetenskaplig transparens”, *Historisk tidskrift* 137:3 (2017), 437–447. Kritiken har på senare år växt mot betoningen av globala perspektiv i historisk forskning, och flera forskare har argumenterat för att mikrohistoriska angreppssätt är fruktbara även i global- och transnationell historieskrivning. Se exempelvis Sebastian Conrad: *What is global history?* (Princeton, 2016), 15–16; John-Paul Ghobrial (red.): ”Global history and microhistory”, *Past & present* 242, Supplement 14 (2019), 1–383.

⁹ Peter Burke: ”Context in context”, *Common knowledge* 8:1 (2002), 153.

skull kommer jag att begränsa mina exempel till de som rör 1938 års Nya Sverige-jubileum.

Varför hände det? Att förstå samtida sammanhang

När man skriver gränsöverskridande historia genom en aktörsnära och mikrohistorisk ansats blir kontextualisering nära förknippat med det empiriska arbetet. För att förstå varför så många olika grupper valde att engagera sig i Nya Sverige-jubileet behövde jag förstå motiven till deras deltagande. Tidigt insåg jag att lokala kontexter var centrala. Det fanns till exempel specifika omständigheter som gjorde att Delaware och Pennsylvania skapade delstatligt finansierade och organiserade kommittéer för att fira minnet av kolonin. Efter tips från en kollega i Philadelphia började jag läsa in mig på dessa delstaters politiska utveckling under 1930-talet. Det visade sig att både Delaware och Pennsylvania under lång tid varit styrda av republikanska guvernörer och delstatskongresser, men att ett skifte skett vid valen 1934 och 1936 då båda staterna fått demokratiskt styre. Eftersom delstatspolitiker i båda fallen varit drivande inom jubileerna behövde jag förstå deras politiska och ekonomiska incitament. En viktig kontext att veckla ut var därför det ideologiska programmet kring *the New Deal*. Kunde denna kontext hjälpa till att förklara varför just dessa delstater, vid just detta tillfälle, bestämde sig för att fira just detta jubileum?

Det var uppenbart att individer inom dessa delstater hade ett visst intresse för Nya Sveriges historia. Men det stod också klart att de hade ett betydande intresse för det samtida Sverige. När jag studerade materialet från den svenska nationalkommittén kunde jag även se en svensk medvetenhet om detta. Den svenska kommittén talade om betydelsen att fokusera på ”Sverige av idag” och att jubileet, till skillnad från världsutställningen i New York 1939, var ett tillfälle där Sverige självt stod i det amerikanska rampljuset.¹⁰ Som ett led i detta ägnade kommittén avsevärd energi åt att

¹⁰ Fritz Henriksson: *Sveriges deltagande i Nya Sverige jubileet. Redogörelse sammanställd av Fritz Henriksson på uppdrag av arbetsutskottet inom Bestyrelsen för firandet av Nya Sverigeminnet* (Stockholm, 1939) 15; J. Sigfrid Edström till Per Albin Hansson, 18/11 1937, vol. 5, Utställningsbestyrelsen, Bestyrelsen för firandet av Nya Sverigeminnet, U14, Riksarkivet (BNS).

sätta samman en delegation som skulle representera det moderna Sverige i USA.

Vad jag behövde förklara var de politiska och idéhistoriska processer som gjorde att Sverige vid i mitten av 1930-talet, något oväntat, växte fram som en referenspunkt för den moderna staten i USA. Samma år som Franklin D. Roosevelt blev vald till president 1932 på sin plattform om *the New Deal* valdes Per Albin Hansson till statsminister i Sverige. Fyra år senare kom det kanske tydligaste uttrycket för det nydanande intresset för Sverige, när den amerikanska journalisten Marquis Childs publicerade boken *Sweden: The Middle Way*. I Childs mycket positiva skildring beskrevs Sverige som ett alternativ till kapitalism, sovjetkommunism och fascism i skapandet av den moderna staten.¹¹ Detta var ett ytterst viktigt sammanhang för att förstå 1938 års jubileum. Detta var en kontext som utgick från specifika individer, som Philadelphias guvernör George H. Earle, och utgjorde min ansats att tolka varför personer som Earle tog ett så pass stort personligt engagemang i firandet. En anledning till att Nya Sverige-jubileet engagerade honom, och många andra grupper i både Sverige och USA hade att göra med transatlantiska idéströmningar kring keynesiansk politik i efterdyningarna av den stora depressionen.

Vad betyder det, egentligen? Att genomlysna empiriska utsagor

Vikten av att gå på djupet i lokala kontexter kan tyckas paradoxal för skrivandet av transnationell historia. Det går stick i stäv med tanken om att gränsöverskridande kräver kontextualisering i större skalor. Men ibland kan de mest produktiva resultaten, de som talar direkt till transnationella sammanhang, framkomma genom synnerligen aktörsnära tolkningsarbete.

En viktigt plats under jubileet var The Rocks i utkanten av staden Wilmington i Delaware. Detta var den stenformation där de svenska kolonialisterna år 1638 sades ha klivit i land från skeppen Kalmar Nyckel och Fågel Grip och grundat Nya Sverige-kolonin. På 1930-talet låg The Rocks inom ett industriområde

¹¹ Marquis W. Childs: *Sweden. The middle way* (New Haven, 1936).

i en socioekonomiskt utsatt del av staden. En prioritering för delstaten Delaware var att köpa marken kring The Rocks och bygga en representativ delstatspark. Denna idé fick tidigt stöd av svensk-amerikanska grupper, och snart också av den svenska nationalkommittén. Parken, som fick namnet Fort Christina State Park, stod klar lagom till jubileets invigningsceremoni i juni 1938.

Alla inblandade blev dock inte helt tillfredsställda med slutresultatet. Den svensk-amerikanska historikern Amandus Johnson hade redan under arbetets gång uttryckt en önskan om ett stort parklandskap kring The Rocks, ”with about three blocks of the slums cleared away and the rubbish and old nigger huts removed”.¹² Denna storskaliga förändring genomfördes aldrig. Efter jubileets slut rapporterade en av de svenska delegaterna, Ove Olsson, om sitt intryck av besöket i Wilmington och skrev att parkens omgivning ”kunde ha varit trevligare än i Wilmingtons negerkvarter”.¹³ Jag hade noterat dessa uttalanden tidigt i forskningsprocessen – det raskodade språkbruket stack ut i källmaterialet – men det var först under en gästforskningsvistelse i Washington, D.C. som jag började inse vilket sammanhang de yttrats i. Delaware var vid denna tidpunkt en delstat med lagstadgad rassegregation, en så kallade Jim Crow-stat. Med utgångspunkt i de två citaten skrev jag om hur denna del av Wilmington på 1930-talet var ett slumområde och framhöll vikten av att läsa yttrandena i ljuset av Jim Crow. Min slutsats handlade om hur tankar om ras användes för att understödja rätten till en plats som vid tidpunkten primärt beboddes av afroamerikaner.

Det var först flera år senare, när min bokredaktör läste detta avsnitt, som jag insåg begränsningen i min analys. Vad betydde egentligen utsagorna om parkens närområde? Var det de facto ett afroamerikanskt område eller inte? Vad jag omedvetet hade gjort var att acceptera påståendenas grundläggande premisser som sanning. Jag hade vecklat ut kontexten kring delstatens institutionaliserade segregation, men missat det sammanhang som låg i

¹² Amandus Johnson till Wollmar Boström, 14/12 1936, F3, vol. 231, FIG, P66, Utrikesdepartementet, Beskickningsarkivet, Washington, 1920-års dossiersystem, Riksarkivet Arninge.

¹³ Ove Olsson, ”Som Delawaredelegat till Amerika”, bilaga till Olof Lamm till Fritz Henriksson, 7/2 1939, vol. 14, BNS.

omedelbar närhet till utsagan. Vad var det egentligen som Amandus Johnson och Ove Olsson såg framför sig? Vilken verklighet mötte deras ögon? För att utröna detta behövde jag i ännu högre detaljupplösning veckla ut kontexten kring Wilmingtons demografi. Hur många afroamerikaner bodde i staden vid denna tid och hur många bodde i direkt anslutning till parken? Det visade sig snart att jag bara kunde finna svaret på den första delen av frågan i tidigare forskning. För den andra delen behövde jag göra vissa egna sökningar i lokala folkräkningar. Resultatet av detta visade sig vara att området under större delen 1930-talet inte alls beboddes av en majoritet afroamerikaner. Medan svarta 1930 utgjorde 32 procent av befolkningen hade andelen växt till 51 procent 1940. Demografiskt var det alltså inte korrekt att kalla området för ett "Negro quarter". I kvarteren precis närmast parkens entré var i själva verket alla boende under perioden vita. Den trots allt betydande afroamerikanska närvaron i området var dock tillräcklig för att påverka dessa två svenska och svenskamerikanska män. I deras ögon var den afroamerikanska närvaron störande. Projektet att göra om The Rocks till en svensk-amerikansk, transatlantisk minnesplats handlade inte bara om att ta platsens långa historia i anspråk. Det utgjorde också ett anspråk på dess samtid.

Vad är grejen? Att upptäcka studieobjektet

Tidigt i mitt avhandlingsarbete fick jag möjlighet att vara med på ett doktorandinternat i amerikastudier i Dublin. En del av internatet gick ut på att vi doktorander skulle presentera vår egen forskning. Jag lade fram min forskningsplan och beskrev de minnesfiranden som utgjorde mitt studieobjekt. Jag lade viss tonvikt på att diskutera de historier som jubileerna utgav sig för att fira: hur berättelserna om kolonin alltid gjorts i relation till urfolkets historia. Jag talade om hur "indianer" – inte som faktiska individer utan som generaliserade representationer – hade skrivits in och skrivits ut ur minnesfirandena för att stödja en berättelse om en lång svensk närvaro på den nordamerikanska kontinenten.

Ett av de tillfällen under projektet då frågan om kontextualisering brände till var när ledaren för diskussionerna, en amerikansk professor i amerikastudier, kommenterade mitt bidrag. Jag fick positiva omdömen om den generella teoretiska ansatsen kring

sammanflätad historia och valet av vad som i hennes ögon verkade vara fruktbara och relevanta empiriska studieobjekt. Men, frågade hon, ”what’s at stake here?” Frågan kan utläsas som: vad står på spel? Men en mer banal, och samtidigt mer produktiv, översättning är snarare *vad är grejen?* Vad min studie saknade var en mellannivå, något utöver det empiriska och det teoretiska. Jag behövde ett sätt att beskriva min empiriska fallstudie som på något vis länkade det samman med andra liknande fenomen. Det handlade inte om att nå ytterligare en nivå av teoretisering, utan snarare om att jag skulle fundera på vilket generellt empiriskt fenomen som min studie bidrog med ny kunskap till.

Vad var mitt studieobjekts sammanhang? Jag bar med mig frågan länge, genom läsning av litteratur och, inte minst, läsning av mitt insamlade arkivmaterial. Jag funderade och skrev på det kontinuerligt. Efter ett tag noterade jag i källmaterialet att de delstatliga amerikanska kommittéerna kommunicerat med och relaterat till andra regionala minnesfiranden av europeiska koloniala bosättningar i Amerika. Under mitten av 1930-talet hade till exempel Boston, Connecticut och Rhode Island firat sina egna 300-årsminnen. Det var uppenbart att Delawares och Pennsylvanias 300-årsfiranden, med Nya Sverige som historisk referenspunkt, var en del av detta sammanhang. Men frågan om vilket fenomen 1938-jubileet var en del av relaterade också till frågan om vilken historia den utgav sig för att fira. Svaret på detta fanns på en mängd ställen: i skrifter utgivna av jubileumskommittéer i både Sverige och USA och i högtidstal hållna under firandet. Men den mest kärnfulla sammanfattningen fanns på det monument av Carl Milles som Sverige donerade till USA och som placerades i Fort Christina State Park. En kort och konkluderande text på monumentet lød: ”And thus the Swedish colonists established civilization in the Delaware Valley”. Det sammanhang som svenska, svensk-amerikanska och amerikanska organisatörer skrev in sig i handlade om betydelsen av europeisk bosättning i Amerika.

Att beskriva jubileet som ett firande av minnet av svensk bosättar-kolonialism i Amerika – efter engelskans ”settler colonialism” – utgjorde studiens kanske mest grundläggande kontext. Det var den som kopplade ihop objektet för min forskning med andra liknande empiriska fenomen. Jämfört med vad som vanligtvis avses

med kolonialism (i exempelvis Afrika och Asien) så skiljer sig bosättarkolonialism (i exempelvis Nordamerika och Australien) i sin permanens och sin omfattning. Istället för resurser och arbetskraft som extraheras till moderlandet fokuserar bosättarkolonialismen på landet i sig självt. Över tid så förvandlas den europeiska minoriteten till en majoritet genom bosättning, fortplantning och invandring, samt genom att förrinta och fördriva den inhemska befolkningen – avsiktligt med våld och oavsiktligt genom att sprida sjukdomar. En viktig del av denna praktik var föreställningen att landet innan européernas ankomst var ”tomt” och ”jungfruligt”, en vildmark öppen för jordbruk och kristen samhällsbyggnad. De samhällen som bosättarkolonialisterna etablerade framställs ofta som de första ”civiliserade” samhällsstrukturerna i dess områden.¹⁴ Det var denna berättelse som Carl Milles monument gav röst åt.

Insikten att begreppet bosättarkolonialism existerade infann sig först en bit in i min forskningsprocess. Det var resultatet av samtal med amerikanska kollegor och av att ha tagit del av konferenspresentationer och föreläsningar i USA. Kontexten kring bosättarkolonialism i Amerika betonade att jubileet inte primärt var av ”svensk-amerikansk” natur. Det var snarare en del av ett sammanhang i USA som haft en bredare social, kulturell och politisk betydelse. Vad jag kunde visa med hjälp av 1938-jubileet var att detta sammanhang i själva verket sträckt sig långt utanför USA:s gränser. Nya Sverige var betydelsefull i en amerikansk kontext då den hävdades visa den regionala civilisationens – och därmed (den vita) historiens – början. Stoltheten över detta visste emellertid inga gränser. Eftersom historien utspelat sig under svensk flagg var den också användbar i ett transatlantiskt sammanhang för att främja 1930-talets relationer mellan Sverige och USA. Ibland upptäcker man att betydelsen av gränsöverskridande perspektiv tar vägen genom det nationella.

¹⁴ För översikt om bosättarkolonialism, se Lorenzo Veracini: *Settler colonialism. A theoretical overview* (Basingstoke, 2010); Walter W. Hixson: *American settler colonialism. A history* (New York, 2013).

Spårsökandets begränsningar och fördelar

Arbetet med att kontextualisera innefattar två skilda men relaterade processer. Vi kan kalla dem den tolkande processen och den framställande processen. Jag har hittills talat om den förra aspekten av forskningsarbetet, men jag tänkte strax också nämna något om den senare. Dessa två stadier av forskningsprocessen ställer forskaren inför olika problem, vilka i sin tur kompliceras när man skriver transnationell historia.

Jag har i detta kapitel argumenterat för fördelarna med att skriva transnationell historia med ett aktörsnära angreppssätt. Det kräver ett öppet förhållande både till kontextualisering och till sin egen empiri. Men det ställer också författaren inför frågan om hur det går till när man hittar, eller upptäcker, kontexter. I mitt fall tycks det vara en kombination av aktivt sökande, av öppenhet för nya perspektiv, av att låta tidigare erfarenheter ledsaga sökandet, men också av att kunna släppa tidigare erfarenheter och söka nya och utmanande sammanhang som kan ge oväntade uppslag i tolkningsprocessen. Sökandet efter nya empiriska spår och nya kontexter är på detta sätt förknippat med ens egen rörlighet – både intellektuellt och rumsligt. Det är en etablerad insikt inom historievetenskapen att ens egen situation har betydelse för forskningen: för vad som studeras, för vilka frågor som ställs och för vilka kontexter som väljs ut. Att skriva transnationell historia behöver därför inte endast innebära att ditt forskningsobjekt behandlar något gränsöverskridande. Det kan också innebära att du själv, på något plan, behöver agera gränsöverskridande som forskare.

En kritisk fråga kring kontextualiseringens gränser är vad man missar genom gränsöverskridande kontextualisering. Vad kommer inte med i analysen? För alla kontexter kan väl inte vara gränsöverskridande? Här kan det vara värt att gå tillbaka till frågan om skalor. Precis som alla metodologier har det aktörsnära spårsökandet sina begränsningar. Allting är inte detekterbart i en viss empiri. Vissa saker är inte explicit (eller ens implicit) synbara i det källmaterial som producerats av eller om en viss person, händelse eller fenomen. Det fanns till exempel inget i mitt källmaterial som refererade till det faktum att Delaware på 1930-talet var en Jim Crow-stat. Liknande juridiska, kulturella eller diskursiva

sammanhang är lätta att missa då de behöver upptäckas utanför källmaterialet. Det mikrohistoriska angreppssättet förutsätter induktion. Men induktion kräver också kunskap, och kunskap är många gånger svårt att nå eller komma åt. Det är omöjligt att känna till allting som kan vara relevant för ett fenomen som är gränsöverskridande och som därmed, per definition, överlappar och är sammanflätat med en mängd sociala, kulturella och politiska sammanhang. För min egen del var det först under arbetet med mitt bokmanuskript som jag blev varse om vissa betydelsefulla kontexter. Det handlade om sammanhang som jag varken haft tid eller kapacitet att upptäcka inom ramen för min forskarutbildning. Det arbete som det innebär att bilda sig kunskap om en mängd både skilda och sammanlänkade kontexter är ett av den transnationella historieskrivningens största utmaningar (något den delar med tvär- eller mångvetenskaplig forskning).

Det andra stadiet av forskningen rör framställningsformen. Precis som i det tolkande stadiet vill jag framhålla betydelsen av den induktiva ansatsen; att inte utgå från kontextualisering, utan att aktivt använda kontext som tolkningsverktyg. I avhandlingen tog jag beslutet att inte ha ett inledande ”kontextkapitel”, utan att istället föra in kontext i direkt anslutning till den empiriska analysen. Konsekvensen blev att jag inom varje kapitel hade ett antal kontextuella exkursioner för att förstå valda aspekter av jubileerna. Min förhoppning var att på så sätt undvika att bädda in forskningen i etablerade och förgivettagna narrativ. Avsikten var inte att göra det metodologiska arbetet transparent – även om det hade en sådan effekt – utan att medvetet försöka att inte föreskriva studiens tolkningsramar.

Detta framställningssätt visade sig dock fungera mindre bra i bokform. Till skillnad från avhandlingen var boken inte ett akademiskt färdighetsprov. Den skulle förmedla ett resultat och attrahera en bredare läsekrets. Boken behövde tydligt tala till större sammanhang – inte bara den begränsade publik intresserad av minnesfiranden av svensk bosättning och immigration i Amerika. Som en granskare under peer-review-processen påpekade gjorde avsaknaden av kontextuell bakgrundsteckning det svårt för läsaren att få syn på de större problem och frågor som studien talade till. Läsaren behövde till exempel ta sig igenom större delen av

boken för att förstå hur kolonialism, migration och internationell politik var viktiga för minnesfirandenas genomförande.

Detta var givetvis en rimlig invändning. Som svar på kritiken skrev jag ett nytt första kapitel som utgjorde just en form av bakgrundsteckning. För att undvika att landa i en separat berättelse om Sverige, en om USA, en om delstaten Delaware, en om Svensk-Amerika, och så vidare, försökte jag skriva fram ett antal grundläggande gränsöverskridande kontexter. Jag fokuserade på beskrivningar om Delawaredalens förkoloniala historia; etablerandet av Nya Sverige-kolonin och 1600-talets europeiska bosättning av den amerikanska östkusten; den europeiska massemigrationen till USA på 1800-talet i allmänhet och den svenska delen av migrationen i synnerhet; 1930-talets idéer kring den moderna staten; turism och individuell rörlighet mellan Sverige och USA; och ländernas internationella politiska relationer före och efter andra världskriget. Dessa kontexter var av överordnad betydelse i studien. De inplacerade 1938 och 1948 års jubileer i ett längre och bredare historiskt perspektiv. Det visade att dessa två fallstudier inte var slumpvis utvalda, utan att de var del av större transatlantiska processer.

En fråga kopplad till framställningen av kontext är att ens studie i bästa fall bör tala till något utanför det empiriska objektet. Det bör finnas något mer allmängiltigt, analytiskt eller teoretiskt definierat, som studien kan sägas handla om. En risk med det aktörsnära angreppssättet är att studien begränsas till att handla om det empiriska objektet, snarare än att objektet blir en ingång till ett större problemkomplex. Här kan kontextualisering utgöra ett sätt varigenom man kan visa hur en fallstudie inplacerar sig i större synkrona och diakrona sammanhang. Kontextualisering blir en form av generalisering.

En annan aspekt av framställningsformen handlar om den tilltänkta publiken. En viktig aspekt av akademisk prosa är givetvis att den behöver vara begriplig. En dimension av detta är vad du som författare väljer ska finnas med eller inte finnas med i texten. Dessa val handlar delvis om vem den avsedda läsaren är. Vissa fakta och kontexter är nödvändiga att presentera för en del läsare, men kan upplevas som självklara för andra. I mitt fall handlade en sådan kontext om svensk parlamentarism och demokrati – sammanhang

som behövde vecklas ut i relation till jubileumsorganisatorernas påståenden om att Sverige, likt USA, hade en lång demokratisk tradition. Dessa kontexter är inte något som behöver diskuteras utförligt om publiken är skolad i svensk historia. Men är publiken från USA så kan man inte räkna med att läsaren vet något om när tvåkammarriksdagen eller kvinnlig rösträtt infördes. Frågan vem som är den tilltänkta läsaren av en text, och de avgränsningsproblem som detta är förknippat med, är en aspekt av transnationell historieskrivning som alltför sällan diskuteras.

En vanlig kritik mot transnationell historieskrivning är att den i alltför hög grad försöker luckra upp gränser, till exempel genom att arbeta med kontext som om de vore fullständigt gränslösa, eller genom att bortse från betydelsen av nationalism. Men kontextualisering är inte ett nollsummespel där vissa betydelsebärande enheter måste framträda framför andra. Det går alldeles utmärkt att skriva gränsöverskridande historia och samtidigt ta hänsyn till att nationer är politiska entiteter med egna institutioner och regelverk. Problemet uppstår när man gör dessa entiteter till utgångspunkter för historisk forskning. Kontexter är, trots allt, både lika gränsöverskridande och gränskänsliga som människororna som gör dem.

Bibliografi

- Agnew, John A.: *Place and politics in modern Italy* (Chicago, 2002).
- Bender, Thomas: *A nation among nations. America's place in world history* (New York, 2006).
- Burke, Peter: "Context in context", *Common knowledge* 8:1 (2002), 152–177.
- Childs, Marquis W.: *Sweden. The middle way* (New Haven, 1936).
- Conrad, Sebastian: *What is global history?* (Princeton, 2016).
- Ghobrial, John-Paul (red.): "Global history and microhistory", *Past & present* 242, Supplement 14 (2019), 1–383.
- Hammar, AnnaSara & Linn Holmberg: "Varför mikrohistoria? Om teckentydningens dragningskraft och historievetenskaplig transparens", *Historisk tidskrift* 137:3 (2017), 437–447.

- Henriksson, Fritz: *Sveriges deltagande i Nya Sverige jubileet. Redogörelse sammanställd av Fritz Henriksson på uppdrag av arbetsutskottet inom Bestyrelsen för firandet av Nya Sverigeminnet* (Stockholm, 1939).
- Hixson, Walter W.: *American settler colonialism. A history* (New York, 2013).
- Hjorthén, Adam: *Border-crossing commemorations. Entangled histories of Swedish settling in America* (Stockholm, 2015).
- Hjorthén, Adam: *Cross-border commemorations. Celebrating Swedish settlement in America* (Amherst, 2018).
- Iriye, Akira: *Global and transnational history. The past, present, and future* (Basingstoke, 2013).
- Lundqvist, Pia: ”Fångad i nationen? Svenska historikermötet, Göteborg, 5–7 maj 2011”, *Historik tidskrift* 131:3 (2011), 704–708.
- Neunsinger, Silke: ”Cross over! Om komparationer, transferanalyser, *histoire croisée* och den metodologiska nationalismens problem”, *Historisk tidskrift* 130:1 (2010), 3–24.
- Ngai, Mae M.: ”Promises and perils of transnational history”, *Perspectives on history* 50:9 (2012), 52–54.
- Tyrell, Ian: *Transnational nation. United States history in global perspective since 1789* (Basingstoke, 2007).
- Veracini, Lorenzo: *Settler colonialism. A theoretical overview* (Basingstoke, 2010).
- Werner, Michael & Bénédicte Zimmermann: ”Beyond comparison. *Histoire croisée* and the challenge of reflexivity”, *History and theory* 45 (2006), 30–50.